

**ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ
ПРИ ВИКОРИСТАННІ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ****OBSERVANCE OF THE PRINCIPLE OF EQUALITY
IN THE USE OF INTERNET TECHNOLOGIES**

Прохазка Г.А., к.ю.н.,

асистент кафедри теоретико-правових дисциплін

*Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого**orcid.org/0000-0003-3125-0953*

У статті розглядається принцип рівності як одна з фундаментальних засад міжнародного права та прав людини у контексті використання інтернет-технологій. Проаналізовано, як цифрова трансформація впливає на реалізацію права на рівний доступ до інформації, освіти, праці та послуг. Особливу увагу приділено викликам, які виникають перед вразливими групами населення у цифровому середовищі. Досліджено норми Загальної декларації прав людини (ст. 1, 2, 19), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (ст. 26) та Конвенції про права осіб з інвалідністю (ст. 9, 21). Встановлено, що ефективне забезпечення цифрової рівності вимагає від держав впровадження політик, які сприяють доступності технологій, цифровій грамотності та запобіганню дискримінації.

Стаття акцентує на необхідності глобальної співпраці та правового регулювання, що відповідає принципам недискримінації, інклюзивності та справедливості в цифрову епоху. У статті акцентується на міжнародно-правових зобов'язаннях держав у сфері забезпечення цифрової рівності, відповідно до Статуту ООН, Віденської декларації та Програми дій 1993 року, а також резолюцій Ради ООН з прав людини.

Розглядаються також принципи недискримінації у міжнародному звичаєвому праві та обов'язок держав забезпечити ефективні засоби правового захисту у разі порушення прав.

Підкреслюється, що цифровий розрив між розвиненими і країнами, що розвиваються, посилює нерівність і вимагає глобального реагування на основі принципів справедливості та солідарності. Автор підкреслює, що міжнародне право повинно динамічно реагувати на виклики, які створює штучний інтелект, автоматизовані системи прийняття рішень та великий обсяг персональних даних, що обробляються онлайн. Таким чином, стаття вносить вклад у дискусію про необхідність формування нових міжнародно-правових норм, які гарантували б рівність у цифровому просторі та відповідали б викликам ХХІ століття.

Ключові слова: права людини, міжнародне право, принцип рівності, доступ до інтернету, інформаційні технології.

The article explores the principle of equality as a fundamental basis of international law and human rights in the context of internet technology use. It analyzes how digital transformation affects the realization of equal access to information, education, employment, and services. Particular attention is paid to the challenges faced by vulnerable groups in the digital environment. The paper examines the relevant provisions of the Universal Declaration of Human Rights (Articles 1, 2, 19), the International Covenant on Civil and Political Rights (Article 26), and the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Articles 9, 21).

It concludes that effective digital equality requires states to implement policies promoting accessibility, digital literacy, and anti-discrimination measures. The article emphasizes the need for global cooperation and legal regulation based on the principles of non-discrimination, inclusiveness, and fairness in the digital age. The article emphasizes the international legal obligations of states to uphold digital equality, as derived from the UN Charter, the 1993 Vienna Declaration and Programme of Action, and Human Rights Council resolutions. It explores the principle of non-discrimination under customary international law and the duty to provide effective legal remedies in case of rights violations.

The author argues that the digital divide between developed and developing countries exacerbates global inequality and demands international action grounded in justice and solidarity. The analysis underlines that international law must adapt dynamically to emerging challenges such as artificial intelligence, automated decision-making systems, and the mass processing of personal data online. Thus, the article contributes to the broader academic debate about the need for new international legal norms to guarantee equality in the digital realm and address the realities of the 21st century.

Key words: human rights, international law, principle of equality, access to the Internet, information technology.

ХХ століття на диво стало проривним в цивілізаційному розвитку людства, хоча починалося не дуже вдало через політичні, економічні проблеми, революційні події, а подальшому і світові війни. Технологічна гонитва держав, яка підштовхувалася колоніальними країнами в намаганні отримати світове домінування через нові території і ресурси поступово набирала обертів. Можливо саме цим можливо пояснити стрімкий розвиток технологій і перехід від доволі примітивних технічних рішень початку століття до вже перших комп'ютерних систем у 1941 році, коли Конрад Цузе створив повністю автоматизований обчислювальний апарат, а в 1942 році з'явився придатний до експлуатації електронний обчислювальний апарат в США. Досягнення фантастичне з урахуванням продовження використання у цей період повітряних куль та появи першого моторного літака братів Райт ще на початку століття, у 1903 році.

Наступним визначальним досягненням в сфері технологій стала поява мережі інтернету, яка заклала основу для розробки багаточисельних систем та технологій, які визначили усі основні напрямки технологічного розвитку

людства і в ХХ і в першій чверті ХХІ століття, разом з тим дискусій щодо існування права на доступ до інтернету.

На даний час, міжнародно-правове регулювання забезпечення дотримання прав людини при використанні інтернет-технологій стикається з рядом проблем, які можна умовно поділити на глобальні, регіональні і національні. Виявилось, що людство все ж таки не є готовим до повноцінного застосування інтернет-технологій і це попри наявні досягнення в технічному плані.

Одним із принципів міжнародного права є принцип рівності, який заснований на глибокій повазі до усіх учасників міжнародних відносин, до їх прав і інтересів. Навіть період загострення локальних і регіональних конфліктів не скасовує дію цього принципу, як і інших основних норм і положень у галузі міжнародного права, примушуючи сторони у подальшому повертатися до їх застосування. Розвиток інтернет-технологій, як і юридичної науки пропонує нові стандарти і підходи у використанні таких технологій і розвитку різних галузей правових наук. На сьогоднішній день, принцип рівності застосовується не тільки при вирішенні питань статусу держав на міжнарод-

ній арені і їх здатності захищати свої інтереси серед інших основних суб'єктів але і зачіпає різні інші сфери, в яких держави реалізують свої повноваження у міжнародних і внутрішніх справах.

На міжнародному рівні порушення даного принципу може полягати, наприклад, у обмеженості рівного доступу до інтернет-технологій самим державам, внаслідок слабкого економічного розвитку, внутрішніх заворушень, війн тощо. Держави продовжують конкурувати між собою і технологічні війни є одним із способів закріплення певних переваг на світовій арені. Соціально-культурні та релігійні фактори так само можуть впливати на обережне ставлення тих країн, які розвиваються до таких технологій. Наприклад, політично і економічно не стабільні країни Африки не можуть дозволити собі побудувати сучасну мережу, яка б гарантувала повноцінний доступ до інтернету. На регіональному рівні, забезпечення рівного доступу до інтернету стикається з внутрішніми, регіональними відносинами, укладеними міжнародними договорами і станом інтеграційних процесів.

Наприклад, цікавим у цьому плані є Регламент Європейського парламенту і Ради ЄС 2015/2120 від 25 листопада 2015 року про заходи щодо доступу до відкритого Інтернету і внесення змін і доповнень до Директиви 2002/22/ЄС про універсальну послугу та права користувачів щодо мереж та послуг електронного зв'язку та до Регламенту (ЄС) № 531/2012 про роумінг у мережах мобільного зв'язку загального користування в межах Союзу, відповідно до якого, передбачаються дотримання принципу технологічної нейтральності, розвитку інтернету, як відкритої платформи з низькими бар'єрами доступу до кінцевих споживачів, можливістю мати доступ та користуватися програмами на власний вибір та які дозволять уникнути фрагментації внутрішнього ринку внаслідок ухвалення окремими державами-членами інструментів. Обмеження можуть бути допущені але тільки на підставі правил ЄС та судової практики, рішень державних органів про блокування незаконного контенту та з урахуванням законодавства ЄС, у тому числі того, яке гарантує дотримання прав людини [1].

Не є рідкістю, коли міжнародні організації не здатні реалізувати широкомасштабне використання таких технологій через опір самих держав, які зазвичай розглядають той же доступ до інтернету, як сферу, яка зобов'язана знаходитися у державному підпорядкуванні. Цікавим є той і факт, що будь яка держава, як політичне утворення, наділене усіма суверенними атрибутами вступає в конфронтацію з явищем, яке виходить за межі державних кордонів і реальних технічних можливостей.

По факту, в повній мірі подолати «національність» використання інтернет-технологій не вдається на жодному з названих рівнів, оскільки запроваджені багаточисельні обмеження зазвичай пояснюються державними інтересами, безпекою, і порушеннями тих же прав людини. Мова йде тільки про широту обмежень прав людини в тій або іншій державі при використанні інтернет-технологій, чим порушується принцип рівності, який свого часу закладався ще ООН при формулюванні концепції загальної рівності і однакового застосування прав людини, усіма державами учасниками.

Як зазначає Марчук М. І. доступ до інтернету був визнаний одним з невід'ємних прав людини на підставі ще резолюції ООН «Про сприяння, захист та здійснення прав людини в інтернеті» від 5 липня 2012 року і мав глобальний характер і пропагував спрощення державами доступу до нього. Відповідно, під правом доступу до інтернету розуміється максимально вільне поширення інформації у мережі, що обмежується лише випадками, коли воно може призвести до порушення прав інших осіб. На його думку, обмеження повинні розглядатися, як виняток, натомість світ має приклади широкого використання цензури в інтернеті державами [2, с. 116–118].

Тому низка найбільш розвинутих країн світу, при збалансованості із безпековими питаннями, останнім часом

все ширше впроваджує зняття обмежень при використанні інтернет-технологій і ця тематика постійно обговорюється на рівні ООН, Ради Європи та Європейського Союзу. Відповідно питання реалізації принципу рівності набувають своєї актуальності.

Наприклад, з'являється поняття «цифрової рівності», яке поєднує досягнення самих інтернет-технологій і розвитку наукової правової думки, перетворюючи його і на певний міжнародно-правовий стандарт і зобов'язання держави. Зокрема Попович Т. звертає увагу на появу способу досягнення «цифрової рівності» у Франції через зобов'язання держави обладнати оптоволонком усю власну територію [3, с. 379]. Відповідно, це розглядається Францією, як частина саме державного зобов'язання забезпечити загальнодержавну рівність між усіма громадянами країни, а враховуючи багатонаціональність республіки то і забезпечення рівного доступу для усіх громад та спільнот.

Відповідно це не тільки питання економічного зростання або безпекових дій держави, це досягнення повноцінної рівності населенням держави (громадянами і не громадянами країни), яке реалізується за рахунок гарантування державою рівного доступу до таких технологій. Принцип рівності у доступі до таких технологій, а це не тільки сам інтернет, це усі інші технологічні рішення на його основі, як то доповнена реальність або штучний інтелект. Крім того, це забезпечення рівних можливостей для реалізації інших базових прав людини: на інформацію, свободу слова, на освіту, на працю, на творчість, на захист інтелектуальних та суміжних прав.

28 квітня 2022 року Європейський Союз, США та ще 32 держави розробили Декларацію про майбутнє інтернету, яка серед іншого проголошує забезпечення доступу до інтернету, повагу до прав людини і забезпечення доступу кожній людині до мережі не допускаючи дискримінації. Зокрема зазначається, що захист прав людини і фундаментальних свобод реалізується, у тому числі, через безпечне та рівноправне використання інтернету для кожного, без дискримінації за усіма ознаками, разом із гендерною ідентичністю та сексуальною орієнтацією. Пропонується заохочувати різноманіття думок та плюралізм без страху цензури, переслідувань та залякувань [4].

10 липня 2019 року Спеціальний доповідач ООН з питань свободи думки та вираження поглядів, Представник ОБСЄ з питань свободи медіа, Спеціальний доповідач Організації Американських держав з питань свободи вираження поглядів та Спеціальний доповідач з питань свободи вираження поглядів та доступу до інформації Африканської комісії з прав людини та народів оприлюднили щорічну Спільну декларацію «Виклики для свободи вираження поглядів у наступному десятилітті». Це ХХ декларація представників міжнародних установ і перша, що містить прямий заклик до держав визнати доступ до інтернету правом людини, оскільки можливість бути онлайн: «є невід'ємною умовою реалізації свободи вираження поглядів» [5, с. 9].

На сьогоднішній день, право на доступ до інтернету юридично закріплено в законі Бразилії від 2014 року, як основоположне право людини у Франції, у 2009 році, а також у Греції, у Конституції республіки. Здебільшого право на доступ до інтернету охоплюється двома аспектами: перший це заборона державам необґрунтовано обмежувати доступ до інтернету по країні або в окремих регіонах і другим, який зобов'язує держави вживати усіх розумно можливих заходів для забезпечення максимального доступу своїх громадян до інтернету (бути доступним, відкритим, надаватися за помірну плату для всіх груп населення). Особлива увага приділена особам з інвалідністю, національним меншинам та окремим особливо вразливим групам населення [5, с. 10].

Потрібно зазначити, що право на доступ до інтернету включає в себе такі принципи, зокрема, як мережева нейтральність та відкритість стандартів, які забезпечують інтероперабельність, інклюзивність та рівні можливості, вільний обмін інформацією [5, с. 10].

В цьому контексті цікаво досліджувати дотримання принципу рівності через саме забезпечення доступу до інтернет-технологій для окремих суспільств, верств населення, національних і расових меншин, окремих вразливих груп населення, до яких зазвичай відносять жінок, дітей, осіб із інвалідністю, осіб, які потрапили у складні життєві обставини, меншини, корінні народи та інші групи.

Міжнародно-правовим підґрунтям для реалізації відповідних прав людини є Загальна декларація прав людини 1948 року, в ст. 1 якої проголошується, що люди народжуються вільними і рівними, наділеними розумом і совістю, у ст. 2 забороняються усі види дискримінації, а ст. 19 у свою чергу, забезпечує серед іншого і свободу обміну інформацією [6].

Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 року у ст. 26 так само закріплено принцип рівності перед законом і передбачена заборона дискримінації [7]. У свою чергу, у Конвенції про права осіб з інвалідністю від 2006 року, принцип рівності розкривається більш повно, закріплюючи у ст. 9 рівний доступ до інформації, до інформаційно-телекомунікаційних технологій і систем, рівність у доступі до електронних служб, заохочувань людей з інвалідністю до користування такими системами, зокрема інтернетом. Цікавим є і положення цієї статті, яке передбачає надання послуг різними помічниками, посередниками, читцями, доступ до нових інформаційно-телекомунікаційних систем. У ст. 21 даної Конвенції також закріплені положення про доступ до інформації з використанням технологій, які враховують різні види інвалідності без додаткової плати і забезпечення доступності інформації через використання таких технологій в інтернет [8]. До таких технологій можливо віднести різні додатки, які спрощують доступ до інтернету і користування світовою мережею.

Настільки широке трактування забезпечення принципу рівності, у тому числі, і через забезпечення свободи і доступності у використанні інтернет-технологій, відкривають нові можливості і у використанні програм штучного інтелекту або доповненої реальності. І є частиною більш загального поняття принципу рівності вже у розумінні суверенної рівності держав за п. 1 ст. 2 Статуту ООН [9] та Віденської декларації та Програми дій 1993 року [10].

В Хартії прав людини і принципів Інтернету (Charter of Human Rights & Principles for the Internet) Асоціації прогресивних комунікацій (APC), доступ до інтернету для кожного тлумачиться, як найбільш простий спосіб досягнення рівноправних спільнот, які будуть здатні користуватися широким комплексом прав людини через отримання необхідної

інформації і знань при використанні технологій. Відповідно дискримінація може проявлятися і через порушення принципу рівності у доступі і використанні інтернет-технологій. Хартія також звертає увагу на забезпечення принципу безперервності та принципу мережевого нейтралітету з тим, щоб унеможливити появу двох'ярусного інтернету та централізованого контролю, виступає проти створення національних інтернет-мереж та інших загроз функціонування інтернету, як світового суспільного блага [11].

Ця Хартія є продовженням зусиль міжнародної спільноти у цьому напрямку, починаючи ще з Резолюції про сприяння та захист прав людини в інтернеті ООН, прийнятої 6 липня 2012 року, відповідно до якої, усі права людини захищені в режимі офлайн, повинні бути захищені і в режимі онлайн, що є продовженням прав людини, закріплених Загальною декларацією прав людини 1948 року та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року [12].

Таким чином, реалізація принципу рівності в міжнародному праві отримало широке трактування, від проголошення суверенної рівності між державами, до реалізації прав людини. Принцип рівності знайшов своє закріплення і при використанні новітніх технологій, забезпечення доступу до інтернету. Державами можуть бути встановлені певні обмеження використання таких технологій, в силу міркувань державної безпеки і виконання правозахисних функцій при недопущенні при цьому надмірного та безпідставного втручання.

Міжнародною спільнотою формується правова основа для забезпечення саме такого збалансованого підходу, який би не допускав порушення прав людини, окремих верств населення, тобто формуються певні міжнародно-правові стандарти, які реалізуються на міжнародному, регіональному і на національних рівнях, в межах національного права держав.

Принцип рівності при використанні інтернет-технологій буде охоплювати і недопущення блокування використання технологій одними державами по відношенню до інших, і формування забезпечення рівного доступу до інтернету та інтернет-технологій, в межах держав в залежності від адміністративного поділу країни, компактності проживання різних національних груп, меншин, в залежності від наявності інвалідності тощо.

На даний час, окремими державами забезпечення рівного доступу до інтернет-мережі і технологій закріплено у якості міжнародних і державних зобов'язань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Регламент Європейського парламенту і Ради ЄС 2015/2120 від 25 листопада 2015 року про заходи щодо доступу до відкритого Інтернету і внесення змін і доповнень до Директиви 2002/22/ЄС про універсальну послугу та права користувачів щодо мереж та послуг електронного зв'язку та до Регламенту (ЄС) № 531/2012 про роумінг у мережах мобільного зв'язку загального користування в межах Союзу URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_010-15#Text
2. Марчук М.І. Право на інтернет як базове право людини /Протидія кіберзагрозам та торгівлі людьми. Харків, 2019 URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/26_11_2019/pdf/6.pdf
3. Попович Т. Право на доступ до інтернету: зарубіжний досвід правового регулювання. Серія Право. Вип.64 / Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2021. С. 377-380
4. Declaration for the Future of Internet. POLICY AND LEGISLATION. Publication 25 April 2022 URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/declaration-future-internet>
5. Права людини онлайн. Порядок денний для України. Лабораторія цифрової безпеки «Коаліція за вільний інтернет» Digital Rights Agenda for Ukraine, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Вересень 2019 року. URL: https://chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dslua.org/wp-content/uploads/2019/12/DRA_FINAL_UKR.pdf
6. Загальна декларація прав людини Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
8. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
9. United Nations Charter (full text). UN. Peace, dignity and equality on a healthy planet URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>
10. Vienna Declaration and Programme of Action. Adopted at the World Conference on Human Rights, Vienna, 25 June 1993 URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/viennedec93.shtml
11. Charter of Human Rights & Principles for the Internet URL: <https://chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Opinion/Communications/InternetPrinciplesAndRightsCoalition.pdf>
12. Resolution on the Promotion, Protection, and Enjoyment of Human Rights on the Internet URL: <https://cedem.org.ua/news/prava-ljudyny-v-interneti-zakripleni-t/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 17.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025